

**ქართულ-აფხაზური ურთიერთობები შუბრნალ „ჩვენ-
ბურის“ პუბლიკაციების მიხედვით**

სსრკ-ის დაშლის შემდგომი პერიოდი – XX ს. 90-იანი წლები – საქართველოსათვის, ისევე როგორც მთელი კავკასიის რეგიონისათვის, ურთულესი ხელოვნური სამხედრო-პოლიტიკური კონფლიქტების განვითარებით აღინიშნა. იმის მიუხედავად, რომ ქართულ-აფხაზური თუ ქართულ-ოსური დაპირისპირებიდან ოც წელზე მეტი გავიდა, ეს პრობლემები მუდმივად ინარჩუნებს სიმწვავეს არა მხოლოდ მონაწილე მხარეებისათვის, არამედ მეზობელი ქვეყნებისათვისაც. რუსეთის სათანადო სამსახურების მიერ მიზანმიმართული და მაღალპროფესიულ დონეზე წარმოებული ანტიქართული პროპაგანდის ფონზე დიდი მნიშვნელობა აქვს საპასუხო ქმედებას – საქართველოს პოზიციის ობიექტურ დაფიქსირებასა და გავრცელებას საზოგადოდ მთელ მსოფლიოსა და კერძოდ, მეზობელ სახელმწიფოებში, რომელთა შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი თურქეთის რესპუბლიკას უჭირავს.

არავისთვის საიდუმლო არ არის, რომ ბალკანეთსა და კავკასიაში, შავ ზღვასა და ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთ აკვატორიაში, ისევე როგორც კასპიის ზღვასა და შუა აზიაშიც, რუსეთი და ოსმალეთი ორი ასეული წლის (მე-17–მე-19 სს.) მანძილზე ბატონობისათვის იბრძოდნენ. ამას ადასტურებს მათ შორის წარმოებული ათი სისხლისმღვრელი ომი, რომელიც ხშირად ცვლიდა ხსენებული რეგიონების რუკას. „ცხელმა წერტილებმა“, რომლებიც უკვე XX ს. დასასრულს კავკასიაში გაჩნდა, თურქეთის რესპუბლიკის საშინაო თუ საგარეო პოლიტიკაში სათანადო ასახვა ჰპოვა.

თურქული საზოგადოებისა და განსაკუთრებით მისი ძველი ქართული და აფხაზური ფესვების მქონე ნაწილისათვის ოფიციალური ანკარის დამოკიდებულება კონფლიქტებისადმი ერთგვარი და მარტივი არ არის. მსოფლიოში მიმდინარე პროცესების კვალად, თურქეთშიც საზოგადოებრივი აზრისა და მთავრობის პოზიციის დაპირისპირება მასობრივი საინფორმაციო საშუალებათა აქტიური განხილვის საგანი ხდებოდა და ხდება. საინფორმაციო საშუალებათა შორის ამ 20–30 წლის წინ ბეჭდური მედია გამოირჩეოდა. დღეს ჩვენთვის საინტერესოა, რო-

გორ შეაფასა თურქულ პერიოდულ გამოცემათაგან ერთ-ერთმა ჟურნალმა, „ჩვენებური“, ქართულ-აფხაზური ტრაგიკული, ხელოვნურად გაღვივებული დაპირისპირება? ეს გამოცემა ყოველთვის ცდილობდა, თურქი მკითხველებისათვის გაეცნო ქართული მეცნიერების, კულტურის, ლიტერატურისა და ფოლკლორის განვითარების ეტაპები, მათი ცნობილი წარმომადგენლები, ქართულ-თურქული ურთიერთობები.

ჟურნალი „ჩვენებური“ გასული საუკუნის 70–90-იან წლებში თურქეთში გამოდიოდა. მის შექმნასა და მუშაობაში დიდი ღვაწლი მიუძღვით შანვერ აქინ-თევზაძეს, აჰმედ ოზქან-მელაშვილსა და მათ თანამოაზრეებს. XX ს. 70–80-იან წლებში, თურქეთისათვის მეტად რთულ დროს, ისტორიულ სამშობლოზე, საქართველოზე (რომელიც თურქეთისადმი მტრულად განწყობილი მეზობელი საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში შედიოდა) ინფორმაციის გამოქვეყნება გმირობის ტოლფასი იყო. სამწუხაროდ, აჰმედ ოზქან-მელაშვილი თავის აქტიურ ლიტერატურულ, ჟურნალისტურ და საზოგადოებრივ საქმიანობას შეეწირა: 1980 წელს იგი საკუთარი სახლის სადარბაზოსთან მოკლეს. მისი ვაჟი, საბედნიეროდ, სიკვდილს სასწაულებრივად გადაურჩა. ჟურნალის გამოცემა შეწყდა.

„რკინის ფარდის“ დამხობის შემდეგ საქართველოსა და თურქეთს შორის დიპლომატიური ურთიერთობა დამყარდა (21.05.1992). თურქეთის რესპუბლიკა ერთ-ერთი პირველი ქვეყანა იყო, რომელმაც საქართველო „დე იურედ“ ცნო (16.12.1991) (სვანიძე, 2005: 249). ამ უმნიშვნელოვანესი მოვლენის შედეგად ჟურნალის აღდგენა შესაძლებელი გახდა. ახალი „ჩვენებურის“ პირველი ნომერი უკვე 1993 წლის დასაწყისში გამოვიდა. ჟურნალის საქმიანობა უწინდელივით საშიში აღარ იყო, მაგრამ მისი მესვეურები მაინც ცდილობდნენ პოლიტიკაზე ნაკლებად გამახვილებინათ ყურადღება და უფრო მეტად ორი მეზობელი ქვეყნის კულტურულ და ეკონომიკურ თანამშრომლობაზე ემსჯულათ. თუმცა „ჩვენებურის“ სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ საქართველოსათვის ტრაგიკული 1992–1993 წლების მოვლენების გაშუქება, თურქული საზოგადოებრივი აზრის თავისებურებათა გათვალისწინებით, პირველივე ნომრებიდანვე დაიწყო. ასე, მაგალითად: ფაჰრედინ ჩილოღლუ თავის სტატიაში „აფხაზეთის საკითხი“ (ჩვენებური, 1993: 28–29) თურქულ პრესაში ამ პრობლემის მიუკერძოებელი გაშუქების საჭიროებაზე

მსჯელობს. „თურქი ჟურნალისტების ერთი ნაწილი რომ სოჭის გავლით გუდაუთაში ჩავიდა და რეგიონში მცხოვრები არცერთი ხალხის – არც ქართველის, არც აფხაზის, სომეხისა და რუსის – აზრი არ გაითვალისწინა“, სტატიის ავტორის შეფასებით, „თურქეთის აფხაზთა გადამწყვეტი ზეგავლენის შედეგი იყო“. ფ. ჩილოღლუ იმედს გამოთქვამს, რომ „ორ მოძმე ხალხს შორის ხელოვნურად გაჩაღებული შუღლის მარცვლები გაიფანტება და ქართველი და აფხაზი ხალხები სირთულეებს დაძლევენ“.

თურქული საზოგადოების სწორი ორიენტირებისათვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა „ჩვენებურის“ 1993 წ. მეორე ნომერში საქართველოს ეროვნული მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსის, ისტორიულ მეცნიერებათა დოქტორის, პროფ. მარიამ ლორთქიფანიძის სტატიის – „აფხაზეთი საქართველოს განუყოფელი ნაწილია“ – დაბეჭდვას (ჩვენებური, 1993: 3–5). პუბლიკაციის სათაურიდანვე ცხადი ხდება, თუ რა არის მისი მთავარი საკითხი. ამდენად, შინაარსის გადმოცემა მაგალითებითურთ აქ საჭიროდ არ მიგვაჩნია, მით უმეტეს, რომ საქართველოს მოქალაქეების დიდი ნაწილისათვის პროფ. მ. ლორთქიფანიძის არგუმენტირებული პოზიცია ცნობილია.

ამავე ნომერში ვხვდებით (ჩვენებური, 1993: 8) ენგინ შენოლის წერილს „მშვიდობისათვის სამსახური“, რომელშიც იგი აღწერს თბილისში ყოფნისას ნანახსა და განცდილს. ე. შენოლი თურქეთ-საქართველოს ბიზნეს საბჭოს წევრებს ახლდა საქართველოში კოლეგა ჟურნალისტებთან ერთად. მისი აზრით, „კავკასია სიმბოლოა სილამაზის, თავისუფლების, ღირსეული ცხოვრების, სიყვარულისა და სათნო და ქველი ადამიანებისა. კავკასია განსაკუთრებული რაიონია, როგორც თავისი გეოპოლიტიკური მნიშვნელობით, ისე ეკონომიკური წონითა და კულტურული მოზაიკით“. სტატიის ავტორი ამ ვიზიტისას ქართული საზოგადოების სხვადასხვა ფენის წარმომადგენლებს შეხვედრია. ყველასაგან ერთი ესმოდა: „...აფხაზეთში უწინდელივით ბედნიერი ადამიანები იქნებიან. ჩვენ ისევ ერთად ვიცხოვრებთ“... სტატიის დასასრულს იგი ასკვნის, „...ომი კავკასიის ბედისწერა არ უნდა იყოს. როგორც მთელ მსოფლიოში, ისე კავკასიაში მშვიდობისათვის სამსახურია საჭირო“.

„ჩვენებურის“ პუბლიკაციათა შორის ყურადღებას იქცევს გადამდგარი პოლკოვნიკის, სახმელეთო ძალების სარდლობის

სამეთვალყურეო საბჭოს ყოფილი თავმჯდომარის მექლუდ ართვინდის (გოგელიძის) წერილი „ქართულ-აფხაზური პრობლემების გადაჭრისათვის“ (ჩვენებური, 1999: 2–3). ამ პუბლიკაციაში იგი, როგორც შეხვედრის ერთ-ერთი მონაწილე, მსჯელობს 1999 წლის 7–9 ივნისს სტამბოლში გამართულ ქართველ და აფხაზ წარმომადგენელთა შეკრებაზე. მას ესწრებოდა საქართველოს პრემიერ-მინისტრი ვ. ლორთქიფანიძე, თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრი ისმაილ ჯემი, თურქეთის სხვადასხვა ილის ქართული და აფხაზური ასოციაციების წარმომადგენლები. ი. ჯემმა შეკრება გახსნა და პირველი, რაც აღნიშნა, იყო მისი ქვეყნისა და ხელისუფლების პოზიცია: „პრობლემის გადაჭრაში მთავარია საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა“. მხარეებმა მიიღეს დადგენილება, რომლის ორი მთავარი პუნქტი შემდეგნაირად ჩამოაყალიბეს: 1) უნდა შეიქმნას ქართულ-აფხაზური ერთობლივი ჯგუფი გაეროს უშიშროების საბჭოს კონტროლით. 1994 წლის 14 მაისის მოსკოვის ხელშეკრულების მიხედვით, ტერორისტული საქმიანობის აღსაკვეთად სათანადო ზომებია მისაღები; 2) მიღებულ იქნას სათანადო ზომები, რათა ქართველმა და აფხაზმა ლტოლვილებმა უსაფრთხოდ შეძლონ თავიანთ სახლებში დაბრუნება.

შეკრების ბოლო დღეს პრემიერი ვ. ლორთქიფანიძე შეხვდა აფხაზთა საზოგადოებების წარმომადგენლებსა და ბიზნესმენებს. შეხვედრაზე, რომელიც ურთიერთგაგების ატმოსფეროში მიმდინარეობდა, განიხილეს ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები, როგორიცაა: 1) საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა და აფხაზეთისათვის უფართოესი ავტონომიური სტატუსის მინიჭება; 2) ქართველი და აფხაზი ლტოლვილების უსაფრთხო დაბრუნება აფხაზეთში; 3) აფხაზეთის რეგიონის ეკონომიკურ პრობლემებთან დაკავშირებით: ა) ეკონომიკური ემბარგოს გაუქმება და ლტოლვილთა უსაფრთხო დაბრუნების პირობების შექმნა; ბ) აფხაზეთში კომუნიკაციის პრობლემათა გადაჭრისათვის საქართველოს ტელეკომუნიკაციის მომსახურების უზრუნველყოფა; გ) საქართველოსა და აფხაზეთის გავლით, აფხაზეთის კორიდორისა და რუსეთის, უკრაინისა და ევროპისაკენ მიმავალი რკინიგზის ამუშავების შემთხვევაში აფხაზეთის ეკონომიკური აღორძინება; დ) მესამე მხარის არარსებობის შემთხვევაში ორივე მხარე უფრო იოლად შეძლებს პრობლემების გადაჭრას უშუალოდ ორმხრივი შეხვედრებით“.

მ. ართვინლის აზრით, „მეზობელთა შორის ერთადერთი ქვეყანა, რომელთანაც თურქეთს პრობლემები არა აქვს, საქართველოა. საქართველოში ცხოვრობენ აფხაზები, თურქეთში – ქართველებიცა და აფხაზებიც და მათ ნათესაური კავშირები აქვთ. საქართველო გეოპოლიტიკური თვალსაზრისით კავკასიის ციხე-სიმაგრეა, იმ გზის კარიბჭე, რომელიც თურქულ რესპუბლიკებში მიდის. ამდენად, მას თურქეთის სასიცოცხლო ღირებულებებში სტრატეგიული ადგილი უჭირავს. იგივე მნიშვნელობა აქვს მას რუსეთისათვისაც. ამის გამო საქართველო მთელი თავისი ისტორიის მანძილზე იბრძოდა. იძულებული იყო ებრძოლა და არ დაეკარგა საკუთარი მეობა და კულტურა. ომი რომ არ ყოფილიყო, აფხაზეთი იქნებოდა შავი ზღვის ტურიზმის სამოთხე, კომუნიკაციის ცენტრი. საქართველო კი – აღმოსავლეთის შვეიცარია. ვის აწყობდა ეს ომი, რა მოიგო აფხაზეთმა ან საქართველომ? მოიგო იმან, ვინც შექმნა ეს ბრძოლა და ამით აღკვეთა ქართველებისა და აფხაზების წინსვლა. როგორ მოხდა ეს ომი, ვინ დაიწყო, დამნაშავე ვინაა, ვინ იხეირა – ამ ტიპის კითხვებზე პასუხი უნდა ვეძიოთ საქართველოს გეოპოლიტიკურ მდებარეობაში, სტრატეგიულ ვითარებასა და იმ ძალების პოლიტიკაში, რომლებსაც სურთ მასზე გაბატონება“. ავტორი იმედს გამოთქვამს, რომ ორი ერი მომავალში „ისევ კეთილმეზობლურად, ძმურად და კეთილდღეობაში იცხოვრებს“.

„ჩვენებურში“ (ჩვენებური, 2000: 2–5) გვხვდება მეჭმედ ბულენტ ულუდაღის სტატია „აფხაზეთის პრობლემა და კავკასიაში ბალკანეთის აჩრდილი“, რომელშიც ავტორი განიხილავს გაზეთ „ჯუმჯურიეთში“ დაბეჭდილ ნურ დოღაის სტატიას „კავკასიელებთან ბალკანელთა აჩრდილი“. მეჭმედ ულუდაღი 6 პუნქტად აყალიბებს თავის პასუხებს ნურ დოღაის ხელმოწერით გამოქვეყნებულ სტატიებზე. მისი აზრით, ამგვარი არასწორი და ტენდენციური შეფასებები ისეთი ავტორიტეტული გამოცემებისათვის, როგორიც „ჯუმჯურიეთი“ და „იდეა“, სრულიად შეუფერებელია და ლოგიკას დაშორებული. ექსივე პუნქტში ავტორი დამაჯერებლად ადასტურებს ჭეშმარიტ ვითარებას. მას არ ავიწყდება მოჰაჯირების მთავარი შემომქმედის, რუსული ცარიზმის დასახელება. ხაზგასმით აღნიშნავს რუსი მეცნიერის სვეტლანა ჩერვონნიას ობიექტურ გამოკვლევას «Абхазия 1992 Посткоммунистическая Вандея».

სელჩუქ ჩოლაქოღლუ, ადნან მენდერესის სახელობის უნივერსიტეტის საერთაშორიო ურთიერთობათა მეცნიერი თანამშრომელი, თავის წერილში „თურქეთის ქართული პოლიტიკა“ ობიექტურად ახასიათებს საქართველო-სამხრეთ ოსეთის, საქართველო-აფხაზეთისა და საქართველო-რუსეთის პრობლემატურ ურთიერთობებს. აქვეა საქართველოს ელჩის, ტარიელ ლებანიძის ინტერვიუ ოსმან მერჯანთან, სადაც იგი იცავს აფხაზეთის პრობლემის მშვიდობიანი გზებით გადაჭრის იდეას (ჩვენებური, 2000: 5–8; 9–10).

მეტად ღირებულ ცნობებს აწვდის თურქ მკითხველს ქართველი მეცნიერების გაა ანჩაბაძისა და ნოდარ შენგელიას თურქულ ენაზე თარგმნილი სტატია „აფხაზეთის ისტორიული დოკუმენტების მოკლე მიმოხილვა“ (ჩვენებური, 1993: 12–16). როგორც ავტორები აღნიშნავენ, მე-11–მე-15 სს. აფხაზეთის შესახებ ისტორიული დოკუმენტები მწირია. მე-17–მე-18 საუკუნეებისათვის მათი ოდენობა მკვეთრად მატულობს. ვახუშტი ბაგრატიონის „ქართლის სამეფოში“ აფხაზეთზე სათანადო ცნობები მოიპოვება. მკვლევარებს არ გამორჩენიათ კათოლიკე მისიონერთა მიერ დატოვებული ცნობები, ასევე ფრანგ, იტალიელ, გერმანელ მოგზაურთა და სწავლულთა [მაგ. ნ. ვილსენის, კ. გლაკანის, კ. კლაპროტის, ჟ. გამბას, პ. დიუბუა დე მონპერის, ჟან შარდენის] და სხვათა მონაცემები.

თურქული სზოგადოების სწორი ორიენტირებისათვის ჰასან ჩელიქმა რუსულიდან თურქულ ენაზე თარგმნა ერთი ფრაგმენტი სვეტლანა ჩერვონაიას ცნობილი გამოკვლევისა „აფხაზეთი 1992 – პოსტკომუნისტური ვანდეა“, სადაც ნათლად ჩანს რუსეთის მიერ დაგეგმილი ჩანაფიქრის არსი (ჩვენებური, 1993: 4–7).

დასკვნის სახით შეიძლება აღვნიშნოთ, რომ ჩვენ განვიხილეთ თურქულენოვან ჟურნალ „ჩვენებურში“ ასახული ის პუბლიკაციები, რომლებიც ეკუთვნის თურქ, ქართველ და რუს მკვლევარებსა და ჟურნალისტებს. რიგი ანალიტიკური სტატიებისა ზუსტად ასახავს იმ რეალობას, რაც არსებობდა საქართველო-აფხაზეთის ტრაგიკულ კონფლიქტთან მიმართებაში; ასევე გვაძლევს ქართულ-აფხაზური ურთიერთობების რეტროსპექტიულ მიმოხილვას. ჟურნალში გამოქვეყნებული წერილების მეორე ნაწილი უფრო ზოგადი ხასიათისაა და პაციფისტური სულისკვეთებით გაუღენთილი. მოვლენათა ანალიზის სიღრმის მიუხედავად, ეს მასალა, ავტორთა და გამომცემელთა დიდი ძალისხმევის წყალობით მკითხველთა აუდიტო-

რისათვის მაინც პოპულარული ფორმით მიწოდებული, მიზნად ისახავს აქცენტების სწორად დასმას რუსეთის მწვავე კრიტიკისა და თურქეთის პოზიციის მკვეთრი დახასიათების გარეშე.

ქურნალ „ჩვენებურის“ ზომიერი და დაბალანსებული პუბლიკაციები ღირებულია იმდენად, რამდენადაც მათ შეძლეს, თუ მთელი თურქული საზოგადოებისათვის არა, მისი ნაწილისათვის მაინც, მიეწოდებინათ საქართველოზე სწორი და რეალური ინფორმაცია ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის კონტექსტში.

წყაროები:

1. ჩვენებური, 1993: Çveneburi, №1, 1993.
2. ჩვენებური, 1993: Çveneburi, №2–3, 1993.
3. ჩვენებური, 1993: Çveneburi, №6, 1993.
4. ჩვენებური, 1999: Çveneburi, №33, 1999.
5. ჩვენებური, 2000: Çveneburi, №35, 2000.
6. ჩვენებური, 2000: Çveneburi, №36, 2000.
7. ჩვენებური, 2003: Çveneburi, №47, 2003.

გამოყენებული ლიტერატურა:

სვანიძე 2005: სვანიძე მ. თურქეთის ისტორია (1923–2000 წწ. რესპუბლიკის პერიოდი). „არტანუჯი“, თბ., 2005.

**GEORGIAN-ABKHAZIAN RELATIONS ACCORDING TO
PUBLICATIONS OF THE MAGAZINE “CHVENEUREBI”**

Summary

In the article are examined the publications of the magazine “Chveneburebi”, concerning the place of Abkhazia in the history of Georgia, Georgian-Abkhazian relations and conflict, the role of the third force in the escalation of the conflict. The magazine was being issued in the Republic of Turkey, Istanbul, in the 70th-90th years of the XX century and in the 2000th years. The publications belong to Turkish, Georgian, Russian researchers and journalists. This material, in spite of the depth of the analysis of the events, thanks to great efforts of the authors and publishers, offered to the audience in a popular form, aims to put the correct accents, without keen criticism of Russia and sharp characterization of the position of Turkey.

The balanced publications of the magazine “Chveneburebi” are worthwhile, as they became able to offer to a part of the Turkish society real and correct information in the context of Georgian-Abkhazian relations and tragic conflict.